

- 33 Иларион (Алфеев). Православие. – Т. 1. – С. 689.
34 Тарабукина А.В. Фольклор и культура...
35 Кураев А. Церковь в мире людей...
36 Там же.
37 Кормина Ж.В. “Святая энергетика намоленного места”: о языке православных паломников [Электрон. ресурс] / Ж.В. Кормина – Режим доступа: <http://www.hse.ru/org/persons/202724>.

SUMMARY

Olga Smolina

Folklore and Mythology in the Orthodox monastic culture. Monastic culture, which seemingly should contain the official, theologically aligned, the most refined of different influences version of Orthodoxy, has folk and mythological elements. Among the causes of this phenomenon it can be called a lack of the necessary unity of experienced and intellectual perception of the Orthodox Scripture and Tradition.

Key words: monastic culture, mythology, folklore, wonder, heresy.

Олександр Кожолянко,

кандидат історичних наук

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

ХРИСТИЯНСЬКІ ТА НАРОДНІ РІЗДВЯНІ ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ВИСТАВИ УКРАЇНЦІВ БУКОВИНИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Досліджено народні театральні вистави, які відбувались під час різдвяних свят. Показано історію виникнення і змін християнської театральної вистави - Вертепу. Відзначено, що Вертеп зберіг у собі пам'ять дохристиянських сонцехвальних елементів.

Ключові слова: язичництво, християнство, Різдво, театр, вистава, церква.

Календарні свята українців мають давню дохристиянську основу. На ці свята нашарувалось багато елементів християнських після офіційного введення християнства у 988 році. Зимові календарні свята супроводжувались різними театралізованими виставами, дослідження яких до цього часу проводилось поверхово, а багато елементів обрядодій з різдвяної обрядовості не вивчено і донині. Серед таких проблем є і проблема театралізованих вистав під час різдвяних свят.

Джерельну основу даного дослідження становлять польові етнографічні матеріали, отримані під час етнографічних експедицій Чернівецького національного університету ім. Юлія Федьковича (МЄЕ ЧНУ) у 1982–2010 рр., які зберігаються у етнографічному музеї ЧНУ. Цінним джерелом з даної теми є матеріали Чернівецького музею народної архітектури та побуту. Це експедиційні дослідження та фондовий матеріал.

Серед праць, які стосуються даної проблематики, можна назвати працю І. Франка “До історії українського вертепу XVIII ст.”, О. Воропая “Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис”, Г. Кожолянка “Етнографія Буковини”.

В історико-етнологічній літературі матеріал про народні театралізовані вистави зимового календарного обрядового циклу українців Буковини зустрічається з другої половини XIX ст. Зокрема, у працях Ю. Федьковича, Р. Ф. Кайндля, Ф. Вовка є відомості про народні різдвяні рядження та вертепні дійства. У XX - на початку XXI ст. дослідженням різдвяних театралізованих обрядодій займалися О. Курочкін, Г. Кожолянка, А. Яківчук.

Питаннями народних театралізованих вистав українців займалися також українські етнологи К. Кутельмах, В. Скуратівський, С. Килимник. Проте цілий ряд питань, пов'язаних з дохристиянською основою вертепних дійств, існуванням “живого вертепу” на Буковині, в етнологічній літературі відповіді не знайшли.

Мета статті – дослідити корені та зміст народних та християнських театралізованих вистав українців Буковини під час різдвяних святкувань.

Однією формою рядження на Різдво був вертеп. Вертеп – це живий народний театр з грою і атрибутикою переважно на біблійні теми. Вертеп в різних формах мав місце у всіх районах Буковини. Назва “вертеп” походить від прарійських сонячних термінів-архетипів вар, вер, вир (оновлення, вирування, відродження, ріст) і теп (течія космічних вод і плин світової ріки). В українській мові збереглося первісне значення вертепу як водяного виру. Вертепом, або вертепом, в Україні ще називають місце біля водопою. У південнослов'янських говірках архетип верт означає сад. Споріднена з ним і давньоукраїнська назва саду – вертоград, що асоціюється з райським садом, де люди досягають просвітлення й духовної зрілості. Отже, вертеп має небесно-сонячну етимологію.

Пісня-молитва була головним ритуальним елементом прадавнього вертепу й звалася колядкою. Колядка – величальна пісня на честь Коляди – Небесної Матері новонародженого Сонця. Вона славила і вістувала початок нового річного кола обертання Землі навколо Сонця. Вертепників-колядників називали “роковими” гостями, бо вони раз на рік приносили людям звістку про народження Сонця і бажали гарного врожаю в новому році. Вони носили з собою восьмипроменеву зірку – знак Коляди-Радості.

З поширенням християнства відбулася підміна прадавнього космогонічного міфу іншим змістом – мотив народження Сина-Сонця Матір'ю-Колядою замінено мотивом народження Сина Божого – Христа Дівою Марією. А саму назву вертеп стали тлумачити як печеру, в якій народився Христос. Справді, одним із значень цього прадавнього слова є печера, що буквально означає пів Духа Сонця.

Існує версія назви вертепу від вертіння. Біблейські легенди відображалися з допомогою лялькових фігурок, розміщених на спільному крузі, який вертіли навколо вертикальної осі¹.

Вважається, що ляльковий театр є більш давнім, ніж живий (з участю виконавців інтермедій - людей). Батьківщиною лялькового театру вважають Індію. За легендою, бог Сіва так закохався в гарну ляльку, що вдихнув тій ляльці життя, "щоб побавитися нею". Подібної точки зору дотримувався й І. Франко.

В античному світі зафіксовано існування театральних вистав за кілька століть до н.е. Зокрема, грецькі філософи Ксенофонт та Аристотель залишили описи грецького театру III ст. до н.е.

У Стародавньому Єгипті під час археологічних розкопок виявлено гробницю славної цариці Гатчаспу. Біля мумії цариці знайдено невеликий човник з дерева і слонової кістки, а на ньому мініатюрну сцену лялькового театру². Це дає підстави говорити про історію лялькового театру ще від XVIII династії єгипетських царів.

Греки перейняли ляльковий театр від єгиптян і під час грецького панування над Азією поширили його далі на Схід. Від греків одержали театр римляни, одним із найдавніших свідчень чого є твори Горация.

Ляльковий театр від найдавніших часів мав суто світський характер, показував типи та ситуації буденного життя, виключаючи релігійні теми. Місцем виникнення лялькового театру стали будуари і салони знатних дам в Індії та Єгипті, які змушені були через суспільне становище і існуючі звичаї проводити більшу частину свого життя в мурах гарему і хоча б у ляльковій грі бачили образ навколишнього світу, закритого для них. А живий театр виник у Греції з зовсім інших джерел, з культу деяких популярних богів, особливо Діоніса, і мав всенародний та релігійний характер. Його основою був релігійний, співаний усією громадою гімн.

Про ляльковий театр у середньовічній Європі залишились дуже скупі відомості. Як він тут виник, точно не відомо, але наведений вище матеріал дозволяє зробити висновок, що й тут ляльковий театр спочатку мав світський, нецерковний характер.

Вважається, що ляльковий театр прийшов до Європи з Візантії або й з Азії в часи хрестових походів. У XVI ст. починається нова доба в розвитку лялькового театру в Європі поряд з розвитком міст. Збільшується чисельність можливих людей, які прагнуть усіляких видовищ. Цей новий етап почався на півдні Італії, його колыскою, найімовірніше, можна вважати Сицилію. З Італії оновлений театр поширився далі на захід, до Іспанії та Франції. В Іспанії про цей театр відомо ще в першій половині XVI ст. Майже одночасно, в другій половині XVI ст., з'являється ляльковий театр у Франції, де він дістав збірну назву маріонеток від імені Марія (ними тут називали ляльок). В Англії поширення театру припадає аж на другу половину XVII ст. Завдяки розвитку науки, особливо механіки, в цей час стає можливим створення нового лялькового театру з механічними ляльками, розкішно обставленою сценою, багатством типажів і різноманітністю тем. Лялькова драма почала розвиватися в сатиричному та пародійному напрямках. Але цей новий ляльковий театр майже не торкнувся безпосередньо нашої території, хіба що опосередковано через Польщу.

Отже, лялькова драма і комедія та духовна драма про Різдво Христове не є тотожними: від найдавніших початків аж до свого розквіту в XVII ст. вони ніде не перетиналися, "не змішувалися". Лялькова драма не мала церковного ха-

рактеру, існувала незалежно від церкви або й переслідувалася нею, використовувала лише світські сюжети. З другого боку, історія зародження релігійної драми і релігійних обрядів у Західній Європі показує нам зовсім самостійне зародження та існування церковної драми про Різдво Христове.

Поступово в цій драмі з'являється багато комічного, світського. Відомо, що ще у 1210 р. папа Інокентій заборонив будь-які театральні вистави всередині церкви, а також брати в них участь духовним особам, оскільки різдвяна драма на цей час набула вже світського характеру.

Заборони і несприйняття правителями і священиками християнської церкви вертепних дій спостерігаються і в наші дні. За матеріалами етнографічної експедиції Чернівецького національного університету з дослідження українців Канади у 1998 р. було зафіксовано негативне ставлення священиків української церкви провінції Саскачеван до рідження молоді під час різдвяних і новорічних свят, які відкрито заявляли, що такі обрядодії є гріховними³. Священики на Буковині також застерігають парафіян від участі у вертепних та маланчиних діях, особливо з перевдяганням людей у дійових осіб живого вертепу і особливо "Маланки"⁴.

Світські елементи у вертепі відомі на українських землях протягом усього періоду розвиненого середньовіччя та в новий час. Спочатку дуалізм цих складових елементів проявляється в такий спосіб, що тільки частина драми, власне та, яка заснована на євангельських переказах, відіграється за допомогою ляльок, та навіть і вона не вся, бо царів, пастухів, жидів грають живі люди; та швидко для спрощення гри всі ролі переходять на ляльки, і дуалізм між дерев'яними акторами переноситься в середину самого вертепу: постає вертеп двоповерховий, де на верхньому поверсі розміщуються Вифлем і ясла, а на нижньому – місто, палата Ірода, площа, на якій ляльки грають сцени суто світського характеру.

Досі ще точно не відомо, як така форма лялькової гри прийшла до Польщі і в Україну. Найдавніші відомості про лялькові ігри на Русі зустрічаємо ще в XII – XIII ст., але вже в перекладі з грецького оригіналу. На думку М. Маркевича, походження вертепу в Україні можна віднести до часів гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного, до 1600 – 1620 рр., коли цей гетьман відновив Київську братську школу і Академію. А польсько-український етнограф Еразм Ізопольський стверджує, що вертеп в Україні виник і найбільше поширився в 1591 – 1633 рр. Також під 1666 р. знайдено письмову згадку про вертеп у матеріалах Ставропігіального братства⁵.

Таким чином, можна вважати, що в Україні християнізований ляльковий театр виник на початку XVII ст., і перші вистави відбулися в Галичині. На початку XX ст. релігійні християнські тексти стали доповнюватись сюжетами світськими⁶. Такі вистави людям подобалися. Кожний господар вважав за честь прийняти вертепників у своїй хаті. Вертеп стає традиційним.

Тексти християнської вертепної драми дійшли до нас тільки з другої половини XVIII ст. Причина цього криється, напевне, в "усній традиції" вертепної драми та у поширенні християнства на українських теренах в новий час. В етнографічній літературі зустрічається опис вертепу середини XIX ст.: "Наш вертеп є похідний будиночок з двома поверхами. Зроблений він з тоненьких дощок і картону. Верхній поверх має балюстраду, за якою відбува-

ється містерія, – це Вифлеєм. На нижньому поверсі трон царя Ірода, долівку обклеєно хутром, щоб не було видно щілин, якими рухаються ляльки. Кожну ляльку прикріплено до дроту. Під долівкою є кінець цього дроту: за цей кінець, придержуючи ляльку, вертепник вводить її у двері і водить у напрямку, який для неї необхідний. Розмова від імені ляльок відбувається між дячками, співаками і бурсаками то писклявим голосом, то басом – відповідно до потреби. Вся друга частина вистави відбувається на другому поверсі⁷.

Християнська вертепна драма складається з двох частин: різдвяної драми і долученої до неї сатирично-побутової інтермедії. Перша частина вертепу зветься “святою”, вона більш-менш стійка, а друга, “народна”, змінюється залежно від місцевих умов, історичного періоду. Обидві частини різняться ще й мовою. Перша частина написана старою книжною мовою з великою кількістю церковнослов’янізмів, а друга створена народом і мало чим відрізняється від сучасної української мови. Про книжне походження “святої” частини вертепу свідчить ще й те, що вона майже незмінна в усіх відомих нам списках вертепів. Друга частина – змінна. “Свята” частина вертепної драми виконувалася всіма вертепниками. Закінчувалась ця драма смертю Ірода, а після його смерті, звичайно, народ має радіти, веселитися. Отже, починається народно-побутова інтермедія – друга частина вертепу, в якій ми спостерігаємо віддзеркалення побуту населення України того часу, коли вертеп був створений.

Вертепні скриньки використовувались лише як ілюстрація до колядок. Вертеп проводився у формі діалогів. На верхньому поверсі здебільшого відбувалися такі сценки: свята ніч – народження Христа; приношення дарів трьома царями; переслідування Іродом Христа; втеча Богоматері з Христом і святим Йосифом до Єгипту; смерть Ірода. На нижньому поверсі грали такі дійові особи: дід-селянин, баба, циган, жид, лях, солдат, запорожець, купець, шинкар та ін.

Поруч із ляльковим на Буковині побутував і “живий” вертеп – специфічний фольклорний театр костюмованих виконавців, відомий під різними назвами: Іроди, Героди, Королі, Ангели, Пастирі⁸.

На Буковині живий вертеп називали “Іроди”, “Царі”⁹. В основі усіх цих драматичних вистав лежала загальновідома новозавітна версія народження Ісуса Христа. Першим у хату входить “ангел” (виконавець одягнений у білий одяг з прикріпленими до спини крилами і шестикутною зіркою в руках), який сповіщає людям новину про народження Христа, про те, що Ірод намагається вбити його. Тут входить “Ірод” разом зі своїм “воїном”, одягнені по-військовому. “Ірод” наказує воїнові вбивати маленьких дітей, тому, якщо в хаті є малі діти, вони ховаються за спинами батьків. Потім входить “смерть”, одягнена в біле, з косою в руках, яку “Ірод” також намовляє. За ними входять “козаки”, одягнені в національний одяг, які виганяють з хати “смерть” разом з “Іродом” і “воїном”. У цей час входить “жид”, одягнений у старий одяг, на якому прив’язані дзвіночки. В руках у нього скринька, в яку господарі вкидають гроші. Весь вертеп починає колядувати. У Чернівецькому музеї народної архітектури та побуту зберігається колекція буковинського вертепного одягу середини ХХ ст.¹⁰

На терені Верхнього Буковинського Попруття у селі Хліви ще “живий” вертеп носить назву “Іроди”. Ходять “Іроди” на Різдво в кожну хату, де представляють дійство за участю трьох королів, Лідера Гака, жида (єврея):

Лідер Гак. Добрий день! Чи можна трьом королям заколядувати у вашій хаті?

Король Ірод. Я йду з трьома королями, маю питати куди ідуть, кого дарувати мають?

Всі разом. Бога нашого!

Лідер Гак. За що?

Всі разом. За пісні наші.

Лідер Гак. Заспіваймо ці пісні.

Всі співають. Хвалім, браття, Бога нашого,

Десь нам, десть нам народженого.

Король Ірод. Що ти за король?

Король північної частини світу. Я король північної частини світу. Був і видів, де народився Ісус Христос. В місті Вефліємі. Якому служать Земля і Небо. Риба у воді, звірі в лісі, птиці в повітрі, люди на землі.

Північний король до Східного короля. Що ти за король?

Східний король. Я король східної частини світу. Був і видів, де народився Ісус Христос. В місті Вефліємі. Якому служать Земля і Небо. Риба у воді, звірі в лісі, птиці в повітрі, люди на землі.

Східний король до Південного короля. Що ти за король?

Південний король. Я король південної частини світу. Був і видів, де народився Ісус Христос. В місті Вефліємі. Якому служать Земля і Небо. Риба у воді, звірі в лісі, птиці в повітрі, люди на землі.

Південний король до Ірода. Що ти за король?

Ірод. Як ти смієш мене, короля Ірода, питати, який їде на арабському коні, під яким земля гнеться, люди уклоняються!

Південний король до Ірода. Як ти мені не піддашся, я тобі голову зітну!

Кладуть шаблі Іродові на шию і співають:

Умер Ірод, умер Ірод,

Ми його поховаймо

І над гробом, і над гробом

Пісню заспіваймо.

Лідер Гак. Встань, Іроде, Бог ся роде. Сьогодні радість, веселість і рожество. Згода, братці, між вами.

Ірод (співає). Весела новина, браття, співаймо,

Небесну дитину широко вітаймо!

Всі разом. Як мила та новина,

Бо вже є та дитина.

Ірод (співає). Бог ся рождає,

Хто його може знати,

Ісус йому ім'я,

Марія його мати.

Всі разом (співають приспів).

Тут ангели чудяться,

Рожденного бояться,

А пастері клячуть, клячуть,

Свого Бога бачать,

Тут же, тут же, тут же,
Тут же, тут.

Лідер Гак. Юд, юд, комцегер. (Заходить Жид.)

Жид. Брий день! Що то у вас є за порогом? Бо я як йшло через ваш поріг, чотири дїтьки тримало мій ніг.

Лідер Гак. Відки, Жиде?

Жид. Жидні із Бакова, всюди біда однакова, яка тут, така й там, по коліна лахма.

Лідер Гак. А чого у тебе по коліна лахма?

Жид. Мене дівки підпоїло, мені лахма підкроїло; як зароблю шопки грошей, куплю собі лахма довший!

Лідер Гак. Жиде, у тебе жінка була?

Жид. Йо-йо, у мене сурки було панського роду, свинського ходу, в соломі спало й зубами си чухало. Спало сім рік на один бік, а на семий – на другий бік. Не хотіло робити й здохло з голоду.

Лідер Гак. Жидку, у тебе татко був?

Жид. Йо-йо! У мене татки було великий, великий богач. Мало сім фальч поля, під одна верба. Мало чотири склепки на три слупки. У них було шило, мило, мотовило і синий креминець до паски. Мало чотири коморі: перше було комора, у другі мак, в треті собі так, а в четверті лиш би з розуму зійшло, нім одно зерно знайшло. Моє татко було великий, великий богач. Як поїхало воно до млина, мелник як уздріло, що воно таке великий богач їде, відразу пустило млина всі чотири камні. А у мої татки не було забита голова. Відразу скинуло годки, взяло лопатки, пошло поза млин і стало колотити вода, аби мелнику йшла чорна мука. І суда і туда, суда-туда, і мелнику йде чорна мука.

Лідер Гак. Заспівай нам, жиде!

Жид. Не хочу, пане.

Лідер Гак. Буком жиди!

Жид. Зараз, пане (співає).

Тато зейде, мамки зейде,

Кімерт мамки ембейден.

Татки зух, мамки зух,

Кимір татки мамки під кожух.

Лідер Гак. Жиде, чом у тебе горб на плечах?

Жид. Чуєте, то як я прийшло до одної молодички, а у неї під припічком кипіло пироги. І воно мене післало на під по сало. Я відти упало і залюндрувало. Ой йой-йой, ох йой, ой, хроботішки, хроботішки фанзебой, йшло до діфки, йшло до діфки сам пан біг собой.

Лідер Гак. Я є Лідер Гак українського краю, прошу дати на пиво, на горівку, на вино. Сотку замало, дві забагато.

Усі разом. Вівать, вівать, бо ми вже йдемо. За коляду, за коляду подякуємо. (Виходять.)¹¹.

В рядженій обрядодії наявні християнські релігійні мотиви та жартівливі ігрові моменти. Ходять "Іроди" на Різдво в кожную хату з різдвяним вітаням¹². У такий сценічно-театральний спосіб вітають господарів з Різдвом.

У с. Кам'янка, що на Глибоччині (в передгір'ї Буковини), з мішаним українсько-румунським населенням, у куті села з українським населенням зафіксовано етнографічною експедицією Чернівецького національного університету театралізовану виставу колядників під назвою "Банда".

Учасники "Банди", подібно "Іродам", перевдягаються у "офіцерів", "бабу", "діда". "Банда" не колядує, а лише грає сценку переслідування турками-мусульманами християн. Турецький султан прозвав бандою сім'ю вірного християнина Костянтина Франков'яна, у якого було три сини. Султан розпорядився відтяти синам голови за християнські переконання, а батька ув'язнити. Так було зроблено, лише Костянтин дав на відсічення свою голову за врятування життя меншому синові. Такого змісту сценку і розігрують учасники "Банди" під час різдвяного вечора в хатах кам'ячан¹³.

У цьому ж селі Кам'янка на Різдво дорослі і діти як румунської, так і української частини села перевдягались у "шандаря", "діда", "бабу", "цигана", "жиди", "чорта", "паню", "дохтора" та ін., подібно до маланкових персонажів. Така група (10-16 осіб) називалась у цьому селі "Колягою". В "Колязі" мало бути 2-3 "шандарі", 2-3 "баби", 4-5 "дідів", 2-3 "жиди", 2-3 "цигани", один "лікар" і одна "паня".

"Шандарі" (у солдатській з прикрасами формі) відповідали за порядок "Коляги", вони відправляють "Колягу" з хати, беруть плату від господарів тощо. "Колягу" супроводжують музики (труба, бубон, акордеон, скрипка) і ходять вітати з Різдвом лише до хат, де є дорослі дівчата¹⁴.

Через два дні після Різдва (на свято Штефана) хлопці з "Коляги" організують сільські танці. Цікавий звичай у цьому селі відзначати дівчат, батьки яких найбільше заплатили у різдвяну ніч "Колязі". Для таких дівчат влаштовується танець "сабаш". Перед початком танцю оголошується ім'я дівчини, якій буде віддано честь "сабашу". Троє хлопців беруться за плечі в лінію і танцюють по колу, відступаючи назад, а один хлопець бере дівчину до танцю і танцює перед ними.

Отже, в основі колядок лежали давні магичні уявлення про те, що побажання, висловлені колядниками, мали стати реальністю. За своїм походженням колядування існувало задовго до прийняття християнства.

Саме свято Коляди було пов'язане з культом Сонця, уславленням його відновлювальної сили і благодатного впливу на землю. Давні мешканці Буковини пов'язували колядування з язичницьким Богом-Сонцем Хорсом, на що якоюсь мірою натякає назва посту перед Різдвом у Карпатах та Прикарпатті – "корочунський".

Дохристиянські колядки поділялись на родинні, родові та суспільні. Щодо тематики та змісту – хвалебні сонцю, зорям, місяцю, дощу, урожаю; магичні господарсько-хліборобські, скотарські, хвалебні для звеселення господаря, господині, хлопців і дівчат; казкові – для дітей. Але з часом обряд колядування був християнізований. Тому в тематиці колядок з'являються мотиви євангельсько-релігійного змісту.

Найголовніше українське родинне свято річного циклу – Корочун – просякнуте цілком анімистичним світоглядом. Сонце в останні дні грудня повертає на весну, "народжені" перші промені зігрівають землю-Деметру для

відродження природи. Це свято – народження чудодійної сили, що надає могутності й сили природі.

Тобто, від давнини і до початку ХХ ст. народна релігія українців Буковини, а окремі її складники і до наших днів, була тісно пов'язана з природою та з господарським річним циклом. Вона була заснована на боротьбі за своє існування в навколишньому природному середовищі. Ці свята пов'язані однією спільною ідеєю: пошанування Сонця і “сонячних” богів, боротьба літа з зимою, а це все становить основу хліборобства. Хліборобське свято Корочуна було в ті далекі часи надією і вірою людини в щасливий рік урожаю, приплоду худоби, здоров'я і радісного життя господаря.

З приходом християнства починається боротьба церкви зі стародавніми дохристиянськими звичаями. Християнська церква, певною мірою, прийняла елементи первісної культури, але вклала в них християнські ідеали, християнську мораль. Свято Корочуна з різноманітними обрядами-ритуалами, відправами, молитвами, магiчними актами-діями поєдналось нині з християнським святом Різдва Христового. Але у Різдві й сьогодні досить яскраво проступає свято Корочуна, хоча цілком природно, що предковічні традиції цього свята через багато віків зазнали великих змін.

Таким чином, народна театралізована вистава українців Буковини – вертеп має давню дохристиянську основу. Вертеп зберіг у собі пам'ять дохристиянських сонцехвальних елементів. Центральним образом-символом, довкола якого розгортається все дійство, залишається зірка, зоря – знак Коляди, оскільки з першою вечірньою зорею починалося “вертепення” - колядування, а з появою вранішньої – завершувалось. З запровадженням християнства і його утвердженням на буковинських теренах в кінці ХІХ століття головна тема вертепу змінюється, вона стає християнською _ сценічне відтворення дій і обставин народження Ісуса Христа, переслідування християн та ін.

Колядування і різдвяні ряження буковинців мали на меті магiчним способом через слово, танець, вертепну дію вплинути на життя людини, висловити вдячність і жертвовність богам, піднести моральний дух людини перед початком нового річного життєвого циклу.

- 1 Пригорницький В.В. Народні свята. – Ужгород, 1989. – С.62.
- 2 Франко І. До історії українського вертепу ХУІІІ ст. // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Кн. LXXI-LXXIII. – Львів, 1906. – С. 3.
- 3 Матеріали етнографічної експедиції Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича (МЕЕ ЧНУ).– 1998. – Т.11. – С. 16-17.
- 4 Там само.– 1993. – Т. 1. – С. 3-4.
- 5 Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – Т. 1. – Мюнхен, 1958. – С. 116.
- 6 Яківчук А. Традиційні народні свята зимового циклу. – Чернівці, 1993. – С. 11.
- 7 Маркевич М. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссіян. – К., 1869. – С. 30.
- 8 Кожолянко Г. Етнографія Буковини. – Т. 3. – Чернівці, 2004. – С. 113.

9 МЕЕ ЧНУ. – 1993. – Т. 5. – С. 8.

10 Чернівецький музей народної архітектури і побуту. – Ф. "Тканина", 16462 – III – 11765.

11 МЕЕ ЧНУ. – 2001. – Т. 4. – С. 2-5.

12 Там само.

13 Там само. – 1998. – Т. 9. – С. 7-8; – 2001. – Т. 11. – С. 5.

14 Там само.

SUMMARY

Alexandr Kojolianko

CHRISTIAN AND TRADITIONAL CHRISTMAS PERFORMANCES OF UKRAINIAN BUKOVYNIANS IN THE LATE 20 - EARLY 21 CENTURY

The article deals with folk performances that took place during the Christmas holidays. The history of emergence and change of Christian theatrical performance Vertep is displayed. It was noted that Vertep kept the crib in memory pre-Christian elements of worship to the sun.

Keywords: Paganism, Christianity, Christmas, theater, performance, church.